

Helen Kuuse

# ICO raames väljastatud token'ite emiteerimis- ja vahetustehingute käibemaksustamine



Helen Kuuse

# **ICO raames väljastatud token'ite emiteerimis- ja vahetustehingute käibemaksustamine**

Finantskolledž on tolli ja maksunduse erialal õppetööd, täiendusõpet, rakendusuringuid ning teadus- ja arendustegevust korraldav struktuuriüksus Sisekaitseakadeemias. Finantskolledži Toimetistes avaldatakse tolli ja maksunduse erialaga seotud kirjeldavaid, analüütilisi ja uurimuslikke kirjutisi. Kirjutisi ei ole eelretsenseeritud ja nende sisu eest vastutavad autorid.

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2022

Keeletoimetaja: Siiri Soidro

Makett ja küljendus: Jan Garshnek

ISBN 978-9985-67-391-1 (pdf)

ISSN 2674-3493

Finantskolledž

Sisekaitseakadeemia

Kase 61, 12012 Tallinn

e-post: [fktoimetised@sisekaitse.ee](mailto:fktoimetised@sisekaitse.ee)

[www.sisekaitse.ee/et/FK](http://www.sisekaitse.ee/et/FK)

[www.sisekaitse.ee/kirjastus](http://www.sisekaitse.ee/kirjastus)

# Sisukord

Sissejuhatus	5
1. ICO-d ja finantsteenuste käibemaksustamise üldpõhimõtted	6
1.1. ICO-de raames väljastatavate <i>token</i> 'ite olemus ja tunnused	6
1.2. Käibemaksu üldpõhimõtted ja rakendamine finantsteenustele	9
2. Krüptovarade käibemaksustamise analüüs	12
2.1. Uuringu meetodika ja valim	12
2.2. Dokumendianalüüs	12
2.3. Tulemuste analüüs	17
Järeldused	21
Viidatud allikad	22
Lisa 1. Dokumendianalüüsi valim	25

# Sissejuhatus

Tehnoloogia arengul ja sotsiaalmeedia populaarsuse kasvul on olnud märkimisväärne mõju finantsturgudele, mis on loonud mitmeid uusi rahastamisvõimalusi erinevateks ettevõtmisteks (Block, *et al.*, 2021, pp. 865–866). Viimastel aastatel on palju tähelepanu pälvinud virtuaalvääringutel põhinevad ja plokiahela tehnoloogiat rakendavad rahastamisviisid. Mudelit, kus ettevõtja kaasab investoritelt raha oma- või käibekapitali tarbeks ning väljastab vastu plokiahelas kirjendatud ühikuid ehk inglise keeles *token*'eid, nimetatakse ICO-ks, inglise keeles *initial coin offering*. (Finantsinspeksioon, 2021)

*Token*'ite emiteerimis- ja vahetustehingute käibemaksustamiseks puuduvad Eesti ja Euroopa seadustest maksuõiguslikud regulatsioonid. Eesti õigusaktid, sh maksuseadused ei reguleeri ICO-sid eraldi, vaid pigem on lähtunud arusaamast, et ICO-dele ja selle raames väljastatavatele *token*'itele saab sõltuvalt nende iseloomust, omadustest, kaasnevatest riskidest jms kohaldada kehtivaid õigusnorme (Saluste, 2018, lk 390). Selline lähenemine on aga probleemne nii maksukohustuslaste kui ka maksuhalduri vaatest. Valdkonna uudsuse tõttu on lisaks seadustele ka kohtupraktika minimaalne, mistõttu ei ole kummalgi poolel juhiseid tehingute õiguspäraseks maksustamiseks. Iga üksikut juhtumit analüüsitakse eraldi, mis nõuab nii maksukohustuslaselt kui ka maksuhaldurilt suurt ressursikulu päringute esitamisel ja analüüsimisel.

Teema on aktuaalne, sest üha enam Eesti ettevõtjaid valib traditsiooniliste rahastusmeetodite asemel soodsamaid detsentraliseeritud viise. 2019. aastal tehtud uuringu kohaselt toimusid 2017. aastal ja 2018. aasta esimeses kvartalis 3,2% kogu maailma ICO-dest Eestis (Huang, *et al.*, 2020, p. 86). Samuti muutub üha populaarsemaks krüptovarade, sh *token*'ite järelturult soetamine ja nendega krüptoturul kauplemine (FCA, 2021). Seoses krüptovarade osakaalu kasvuga maailma majanduses on ilmnenud üha enam riske seaduste ja haldustavade selgusetuse tõttu. Näiteks on krüptovarade käibemaksustamist võrreldud libedal jääl kõndimisega (Bobos-Radu, *et al.*, 2021), mis viitab maksukäsitluse ebaselgusele ja sellega kaasnevatele riskustele maksukohustuslaste jaoks. Selle tõttu on teema aktuaalne nii Eestis kui ka Euroopa Liidus tervikuna.

*Token*'ite käibemaksustamisel puudub Eestis praegu selge õiguslik alus. Probleemide ja võimalike arengukohtade välja selgitamiseks otsitakse selles analüüsis vastust küsimusele, millised on ICO raames väljastatud *token*'itele kohalduvad käibemaksustamise põhimõtted. Selleks selgitatakse välja ICO raames väljastatud *token*'itele kohalduvad käibemaksustamise sätted ja *token*'ite maksustamise asjus selgitamist vajavad asjaolud. Analüüs põhineb Sisekaitseakadeemia finantskolledžis 2022. aastal kaitstud lõputööl.

# 1. ICO-d ja finantsteenuste käibemaksustamise üldpõhimõtted

## 1.1. ICO-de raames väljastatavate token'ite olemus ja tunnused

Uurimisprobleemile lahenduste pakkumiseks selgitatakse teoreetiliste allikate põhjal välja, mida kujutavad endast plokiahelal põhinevad krüptovarad. Selgitatakse krüptovarade tekkepõhjusi ja tehnilist olemust, mis eristab neid traditsioonilistest kaupade tarnimisest või teenuste osutamisest. Leitud info põhjal on võimalik tuletada ka ICO raames väljastatud token'ite käibemaksustamisel olulisi omadusi ja aru saada varaklassi maksustamise probleemidest.

Kuigi plokiahela kui tehnoloogia kasutusvõimalusi ja krüptovaluutasid oli tutvustatud juba varem, siis 2009. aastal avalikustas Satoshi Nakamoto nime all tuntud isik dokumendi „Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System“, mis pani aluse tänapäevasele krüptoturule. Nakamoto pakkus välja plokiahelal põhineva elektroonilise rahasüsteemi, mis kasutab kasutajalt kasutajale arvutivõrku ning võimaldab teha veebimakseid otse ühelt osapoolelt teisele ilma finantsinstitutsioonide vahenduseeta, kõrvaldades seega tehingutest kolmanda osapooli. Lisaks pakkus Nakamoto välja esimese krüptovaluuta *bitcoin*'i loomise, et asendada traditsioonilisi valuutasid, nagu näiteks USA dollar või euro. (Boulianne & Fortin, 2020, p. 416)

Plokiahel kujutab endast *peer-to-peer* (P2P) põhimõttel töötavat jagatud andmebaasi (ingl *distributed ledger*), mis koondab endas ajas kasvavat arvu tehinguid. Iga tehing, mida nimetatakse plokiks, on kaitstud krüptograafia abil, ajaliselt tembeldatud ning konsensuslike algoritmide abil kinnitatud kõikide volitatud andmebaasi liikmete poolt. Plokki, mida kõik andmebaasi liikmed ei kinnita, andmebaasi ei lisata. Iga plokk seotakse järjestikuses järjekorras eelmise plokiga ja nii luuakse plokiahel. Ühtegi plokki ei saa kustutada ega redigeerida, plokki saab muuta ainult ahelasse teise tehingu lisamisega. (Vasquez, 2021, p. 52) Kasutajad, kelle kontodel on positiivne saldo, saavad kasutada oma kontol olevat digitaalset vara mis tahes kaupade ja teenuste ostmiseks, kui plokiahel sellist tehingut võimaldab. Sellise vara omanikud võivad saada ka teatud õigusi, näiteks sisu üleslaadimise või teatud veebilehtedele juurdepääsu võimaluse. (Maughan, 2019, p. 1118)

Kasutades krüptograafilisi räsifunktsioone, arvutuslikke ülesandeid ja majanduslikke stiimuleid, kujutavad plokiahelal põhinevad varad hajutatud avalikku andmebaasi, mis loob osalejate seas usalduse ilma vahendajate või keskasutusteta (Gutmann & Schücker, 2020, p. 1030). Tehingute kinnitamiseks ning plokiahela säilimise ja jätkuvuse tagamiseks on vaja kasutajaid ehk lihtsustatult kaevandavaid arvuteid. Plokiahela süsteemi erinevuseks traditsioonilisest finantsvahendajaid kasutavast süsteemist on peetud just seda, kui tehinguid kinnitatakse ja hoiustatakse võrgu kõigi kasutajate poolt avalikus registris, mitte

ühe vahendaja suletud registris. Selleks et säilitada plokiahela ühilduvus ja toimimine, peavad kasutajad kulutama oma ressursse, peaaesjalikult aega ja arvutivõimsust, et töödelda kõiki võrgu tehinguid ja lisada need jäädavalt plokiahela tehingute loendisse. Kasutaja võib olla igaüks, kes on valmis võrgus osalema ja selleks ressursse kulutama. Vastutasuks väljastatakse sellistele kasutajatele plokiahelas tunnustatud ja teatava väärtusega *token*'eid. (Maughan, 2019, p. 1118–1119)

Kuna *bitcoin*'i protokoll võimaldas teha vaid maksetehinguid, tekkis vajadus multifunktsionaalsemate rakenduste järele, mis võimaldaks sõlmida muid lepinguid (Chen, *et al.*, 2020, p. 68). *Ethereum* on plokiahelale toetuv avatud tarkvaraplattform, mis annab arendajatele võimaluse luua ja avaldada detsentraliseeritud rakendusi (*dApps*). Plattform võimaldab kirjutada koode ehk *smart contract*'e, mis automatiseerib lepingu täitmise kahe osapoole vahel. (Eriņš & Stepanova, 2021, p. 328) *Smart contract*'id võimaldavad varasid ja teavet vastu võtta ja saata. Üldjuhul on varade saatmine ja teabe jagamine *smart contract*'iga koodis määratud ning tegevus toimub automaatselt teatava tingimuse täitmisel. (Hacker & Thomale, 2018, pp. 655) *Smart contract*'id võimaldavad igaühel luua oma *token*'i või krüptovaluuta ning vormistada lepinguid, mis kujutavad endast automaatselt lepinguid sõlmivaid rakendusi (Gutmann & Schücker, 2020, p. 1030).

Varade omandiõigust ja nende kasutamise õigusi saab siduda plokiahela kaudu levitatavate *token*'itega. Sel viisil saab plokiahela tehnoloogiat kasutades *smart contract*'ide kaudu hallata ja üle kanda väga erinevat vara ja anda varale juurdepääsu. (Hacker & Thomale, 2018, p. 656) *Token*'id on digitaalsed ja plokiahelas kirjeldatud väärtust väljendavad ühikud, mis võimaldavad investoril nendega iseseisvalt tegutseda ja nendega turul kaubelda (Huang *et al.*, 2019, p. 77). On arvatud, et seda tüüpi ülekanded ja investeerimisrakendused muutuvad tulevikus veel olulisemaks kui algne, vaid krüptovaluutadele mõeldud plokiahel (Hacker & Thomale, 2018, p. 656).

*Peer-to-peer* põhimõttel toimivad laenuplattvormid on Boreiko ja Sahdevi (2018, p. 5) hinnangul osalt üle võtnud finantslaenu andvate asutuste ülesanded alates varade ja kohustuste vastavusse viimisest kuni krediidikontrolli ja laenuvõtjate jälgimiseni. Sealhulgas sai populaarseks nn ühisrahastus, mille käigus loodi veebiplatvorme, mis võimaldasid ettevõtjatel oma projekte avaldades ja reklaamides kaasata erainvestorite raha (Boreiko & Sahdev, 2018, p. 5). Plokiahela põhimõttel töötavate süsteemide populaarsuse kasv on toonud kaasa uue, innovatiivse raha kaasamise viisi, mis sarnaneb paljuski ühisrahastusplattvormidele. Üheks populaarseks äritegevuse rahastamise ja investeerimise viisiks on viimase viie aasta jooksul kujunenud *initial coin offering* ehk lühendatult ICO. ICO-d nimetatakse ka näiteks *token generization event*'iks ehk TGE või vastavalt väljastatavate *token*'ite iseloomule *security token offering*'iks ehk STO. ICO-sid on määratletud kui detsentraliseeritud rahastamismeetodit, mille käigus ettevõtte väljastab vastutasuks investeerimisele *online*-investoritele enda väljastatud *token*'eid või *coin*'e. (Huang, *et al.*, 2019, p. 77)

ICO raames annab emiteeriv isik välja nn valge raamatu, mida on Saluste (2018, lk 391) defineerinud kui dokumenti, mille põhjal langetavad investorid otsuse, kas nad soovivad projekti investeerida. Valget raamatut saab võrrelda väärtpaberi avaliku pakkumise korral avalikustatava prospektiga. Enamasti leiavad äriühingud, et valge raamat ei allu ühelegi õigusaktile, sest väljastatav *token* ei kvalifitseeru väärtpaberiks. Seetõttu on valged raamatud väga erinevad ning neist puudub tihti ICO algataja kontaktandmed, meeskond, informatsioon kohalduva õiguse kohta jms. (Saluste, 2018, lk 391)

Vastutasuks raha eest lubavad ICO-d korraldavad arendajad tavaliselt tulu *token*'ite kujul. Erialsed investorid saavad oma investeerimise eest *token*'eid kas projekti arendamise ajal või projekti käivitamisel ja lõpetamisel. Ülejäänud turg saab sageli juurdepääsu *token*'itele, mida emitent müüb ICO käigus pärast projekti turule toomist või järelturul kauplemise kaudu. (Guseva, 2021, p. 176) Guseva (2021, p. 181) järgi tuleb *token*'eid õiguslikus mõttes liigitada just nende sisu järgi, st selle järgi, milliseid õigusi *token* omanikule annab. Üldiselt on teoreetilistes allikates eristatud kolme tüüpi *token*'eid, mida tavaliselt ICO käigus emiteeritakse: maksetoken'id (*currency tokens* või *payment tokens*), kasutus-*token*'id (*utility tokens*) ja



väärtpaberitoken'id (*security tokens*) (Boulianne & Fortin, 2020, p. 413; Guseva, 2021, p. 181; Howell, 2020, p. 3926).

Makse-token'id või *coin*'id on digitaalsed väärtust väljendavad ühikud, mida saab kasutada maksevahendina vahetustehingute tegemiseks. Makse-token'eid iseloomustatakse kui token'eid, mis väljendavad õigust teisele valuutale, olgu see traditsiooniline valuuta või krüptovaluuta. Näiteks on öeldud, et ICO teisevad valuuta bittideks ja baitideks, kui see juba pole sellel kujul. Kui see valuuta on juba digitaalne, nagu krüptovaluuta puhul, pakub ICO sellele lihtsalt teistsugust ümbrist. (Arner, et al., 2019, pp. 275–276)

Kasutus-token'id annavad selle omanikule õiguse teatavale kaubale või teenusele. Neid token'eid kasutatakse näiteks preemiapõhistes ühisrahastusprojektides, kus projekti investoritel on võimalik tulevikus kasutada konkreetset kaupa või teenust, mida kaasatud investeringutega looma hakatakse. (Block, et al., 2021, p. 1115) Howell jt (2020, pp. 3926–3927) on leidnud, et kasutus-token'id moodustavad suurema osa ICO-de käigus emiteeritavatest token'itest. Kuigi kasutus-token'id võivad olla lihtsad kupongid, mis annavad omanikule õiguse emitendi tootele või teenusele, luuakse ICO-de käigus ka eraldi keskkondi, kus kasutus-token'eid saab kasutada maksevahendina (Howell, et al., 2019, pp. 3926–3927). Sellist käsitlust on kinnitanud ka Hacker ja Thomale (2017, p. 652). Hacker ja Thomale on kasutus-token'ite puhul leidnud, et erinevalt üldotstarbelisest maksevahendist saab token'it teoreetiliselt maksevahendina kasutada vaid token'i emiteerija juures emiteerija osutatud teenuste eest (Hacker & Thomale, 2017, p. 652).

Samas on Hacker ja Thomale (2017, p. 652–653) välja toonud, et lisaks emiteerija juures maksevahendina toimimisele toimivad kasutus-token'id ka üldotstarbelise maksevahendina. Samuti on kasutus-token'itel investeringu tunnused, kuna token'itega saab kaubelda peale ICO-d token'ite vahetusplatvormidel. See võimaldab token'ite väärtuse kasvust tulenevalt kasumiga müüa. (Hacker & Thomale, 2017, p. 652–653) Hackeri ja Thomale (2018, p. 673) hinnangul ei tähenda kasutus-token'i investeringule sarnanevad tunnused seda, et see kvalifitseeruks väärtpaberiks, sest kasutus-token'id ei anna alusettevõttes varalist osalust, vaid annavad liikmelisuse plokiahelal põhinevas investeerimisüksuses. Liikmelisuse eesmärk ei ole tulevase rahavoo genereerimine, vaid plokiahela toote funktsionaalne kasutamine. Ehkki hääletamis- ja muud juhtimisõigused, mis võivad kaasneda kasutus-token'i soetamisega, võivad muuta need esmapilgul võrreldavaks aktsiatega antud hääleõigusega, tuleb neid siiski väärtpaberitest eristada. Nimelt, kui tavaliselt antakse aktsiaseltsis hääleõigus selleks, et pakkuda aktsionäridele võimalus muuta ettevõtte kasumlikumaks, siis kasutus-token'iga antud hääleõigus on mõeldud selleks, et investorite abil kujundada toote sisemist funktsionaalsust. Igal juhul eristab keskendumine pigem kasutamisele kui kasumile neid selgelt väärtpaberitoken'itest. (Hackeri & Thomale, 2018, p. 673)

Väärtpaberitoken'eid on Guseva (2021, p. 177) defineerinud kui digitaalseid varasid, mis omadustelt sarnanevad traditsioonilistest instrumentidest aktsiatele, võlakirjadele, osakutele või investeerimisfondidele. Maughan (2019, p. 1118) on täpsustanud, et sellised token'id annavad õiguse hääletada projekti puudutavate oluliste otsuste üle ning annavad investorile õiguse saada osa projekti või ettevõtte kasumist. Howell jt (2020 p. 3926) on leidnud, et väärtpaberitoken'id on registreeritud ja kaubeldavad plokiahelas, et vähendada tehingukulusid ja luua omandiõiguse register. Token'i alusvarad võivad olla alates kaupadest, valuutadest ja kinnisvarast kuni ettevõtte omakapitalini. (Howell, et al. 2020 p. 3926) Guseva (2021, p. 177) on väärtpaberitoken'itega seostanud ka *governance token*'eid, mis annavad projekti investoritele hääle projektiga seotud ettepanekute ja muudatuste otsustamisel.

Lisaks sellele, mida Hacker ja Thomale on välja toonud kasutus-token'ite juures, on Guseva (2021, p. 177) leidnud, et token'ite jaotus kolmeks kategooriaks ei ole kindel ega lõplik, kuna mõnda digitaalset vara saab samal ajal kasutada nii maksevahendi kui ka osalus- ja hääleõigusena. Digitaalsel varal võivad olla mitme varaklassi omadused. Samuti võivad mõned varad äriprojekti eri etappides kaotada teatud omadused. (Guseva, 2021, p. 177)



Kokkuvõtvalt saab välja tuua, et plokiahela tehnoloogial põhinevad varad on maailmamajanduses uudne, kuid kiirelt populaarsust koguv nähtus. Varaklass erineb traditsioonilisest finantsmaailma korraldusest detsentraliseerituse poolest. See tähendab, et plokiahela tehinguid ei registreerita ega hoiustata ühe keskasutuse juures, vaid avalikus jagatud andmebaasis, mida haldavad kõik võrgus osaleda soovivad isikud. Kui algselt tehti plokiahela tehnoloogial põhinevates võrkudes tehinguid virtuaalsete valuutadega, siis tänu *smart contract*'ide kasutusele võtmisele saab teha tehinguid ka muu vara ja teabega. Üks *smart contract*'ide rakendamise võimalus on ICO. ICO-d peetakse alternatiivseks ettevõtmise rahastusmeetodiks, mille käigus väljastatakse investoritele vastutasuks plokiahelas kirjeldatud ühikuid ehk *token*'eid. Teoreetilistes allikates on eristatud kolme tüüpi *token*'eid, mis valdavalt kujutavad endast kas maksevahendina kasutatavaid või investeerimise eesmärgil soetatavaid finantsvahendeid (makse-*token*'id, väärtpaberi-*token*'id ja osaliselt ka kasutus-*token*'id). Sellisest määratlusest eristuvad kasutusotstarbe poolest kasutus-*token*'id, millel on küll maksevahendi või investeringu eesmärgil soetatava vahendi tingimusi. Kuid nende peamiseks kasutusotstarbeks on peetud emitendi tarnitavate konkreetsete kaupade või osutatud teenuste vastu lunastamist.

## 1.2. Käibemaksu üldpõhimõtted ja rakendamine finantsteenuste

Empiirilise uuringu paremaks mõistmiseks on vajalik selgitada lisaks krüptovara tehingutele ka käibemaksu mõistet ja olemust. Samuti lähtub autor teoreetiliste materjalide uurimisel eelmises peatükis välja toodust, mille kohaselt kujutavad *token*'id endast valdavalt finantsvahendeid ehk nendega seotud teenuseid võib pidada finantsteenusteks. Lähtuvalt eelnevast uuritakse lisaks teoreetiliste allikate põhjal finantsteenustele käibemaksustamisel kehtivaid põhimõtteid, mis loovad eeldused empiirilises uuringus käsitletavate käibemaksustamise põhimõtete analüüsimisele.

Eestis rakendatavat käibemaksu on iseloomustatud kui universaalset tarbimismaksu (Henkow, 2008, lk 233; Lind, 2001, lk 242), kuna käibemaksu kohaldatakse peaaegu kõikide kaupade ja teenuste tarbimisele. Üksikisiku vaatest on tema poolt kaudselt tasutava käibemaksusumma juures oluline just see, kui palju ta tarbib. Käibemaksuga koormatakse kõiki tarbimisel tehtud väljaminekuid. (Lind, 2001, lk 242)

Ühine ja lisandväärtusel põhinev käibemaksusüsteem terves EL-is kehtestati 1968. aastal (Terra & Wattel, 2005, lk 169). Lisandunud väärtuse maksuna toimiv käibemaks kehtestati Eestis esimest korda 1991. aastal. 1. mail 2004. aastal, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga, jõustus uus ja seni kehtiv käibemaksuseadus, mis ühtlustas Eesti käibemaksuseaduse teiste Euroopa Liidu riikide seadustega. (Lehis, 2012, lk 286) Küll aga on Brezeanu ja Vlad (2019, p. 10) leidnud, et maksude ühtlustamine ei tähenda kõigis liikmesriikides ühtset maksupoliitikat, sest igal riigil on oma spetsiifika ja vabadus rakendada maksupoliitikat vastavalt oma majanduskeskkonnale. Ginteri ja Schasmini (2021, lk 140) järgi on Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 288 sätestatud, et direktiiv on saavutatava tulemuse seisukohalt siduv iga liikmesriigi suhtes, kellele see on adresseeritud, kuid jätab vormi ja meetodite valiku selle riigi ametiasutustele. Riigisisesele seadusandjale on jäetud voli otsustada, milliseid õigusakte direktiivi ülevõtmiseks on vaja muuta ja milliseid ümberkorraldusi riigihalduses selleks teha. (Ginter & Schasmin, 2021, lk 140)

Siiski on direktiividel ka vahetu õigusmõju, mis tähendab, et kindlatel tingimustel tekib võimalus ja kohati ka kohustus õiguse rakendajal lahendada vaidlus lähtudes vahetult direktiivi, mitte riigisisese õiguse sättest. Direktiivi sätet tuleb kohaldada, kui riigisisese õiguse säte on direktiivis sätestatuga vastuolus või direktiivi sätet ei ole riigisiseses õiguses üle võetud. Seevastu eristatakse ka kooskõlalist tõlgendamist, mis tähendab seda, et rakendada tuleb üksnes riigisisest õigust. Riigisisese õiguse tõlgendamisel eelistatakse kooskõlalise tõlgendamise puhul tõlgendusviisi, mis tagab direktiivi eesmärkide saavutamise parimal viisil. (Ginter & Schasmin, 2021, lk 141)

Käibemaks on objektiivne maks, mis tähendab, et kõiki tarbimise vorme tuleb maksustada ühetaoliselt ehk kauba ja teenuse maksustamine ei sõltu müüja õiguslikust vormist. Maksu suurus määratakse vastavalt kauba või teenuse liigile ja väärtusele, mitte vastavalt maksumaksja isikule. Käibemaksu neutraalsuse põhimõtte kohaselt peavad maksukohustuslaste käibemaksukohustus ja sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus olema omavahel kooskõlas. Käibemaksuga maksustatakse ostja kulutusi tarbimisele, mitte müüja müügitulu. (Kogels, 2012, p. 231; Lehis, 2012, lk 283–288) Kogels (2012, p. 231) on käibemaksu neutraalsuse põhimõtte juures välja toonud ka seda, et sarnases olukorras olevate maksukohustuslaste, kes sooritavad sarnaseid tehinguid, maksukoormus peab olema samal tasemel.

Eestis kehtivad käibemaksumäärad on standardmäär 20% ning alandatud maksumäär 9%, mida võivad liikmesriigid kehtestada vaid käibemaksudirektiivis sätestatud kaupade ja teenuste rühmadele. 0% maksumääraga tähistatakse maksuvabastuse eriliiki. Samuti sätestab käibemaksudirektiiv kaupade ja teenuste rühmad, mis on käsitletavad maksuvaba käibena. 0% maksumääraga maksustatava käibe erinevus maksuvabastusest seisneb selles, et 0% maksustatava käibe tarbeks tehtud kulutustelt on maksukohustuslasel sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus. (Lehis, 2012, lk 319–321)

Käibemaksuseadus eristab kaht tüüpi maksuvabastusi: universaalseid ja ainult kauba impordil või ühendusesisesel soetamisel kehtivaid maksuvabastusi. Universaalsete maksuvabastuste objektid on käibemaksust vabastatud kõikide käivete puhul ning need jagunevad veel omakorda kaheks rühmaks: sotsiaalse eesmärgiga ja tehnilise iseloomuga maksuvabastused. Sotsiaalse eesmärgiga maksuvabastused on kehtestatud teenuse hinna alandamiseks ja toote tarbijale kättesaadavaks muutmiseks. Tehnilise iseloomuga teenused on käibemaksust vabastatud põhiliselt võimaliku topeltmaksustamise vältimiseks. Sellise maksuvabastuse objektidest on suurem osa finantsinstrumendid ja finantsvahendusteenused, sest nende käibemaksustamine tooks kaasa võimaliku käibemaksu kumulatsiooni. Objekt võib käibel olla mitu korda eri isikute vahel ning väga raske on määrata kauba soetamise eesmärki – kas kaup soetatakse edasimüügiks või tarbimiseks. (Lehis, 2012, lk 322–323)

Euroopa nõukogu direktiivis 2006/112/EMÜ (Euroopa Nõukogu, 2006; edaspidi *käibemaksudirektiiv*) reguleerib finantsteenustele kohalduvaid käibemaksuvabastusi artikli 135 lõike 1 punktid c–g. Käibemaksudirektiiv annab liikmesriikidele siiski võimaluse finantsteenuseid käibemaksuga maksustada ja igal Euroopa Liidu liikmesriigil on lubatud ka finantsteenuste maksustamisele oma piirangud kehtestada. Sellest hoolimata on kõik liikmesriigid otsustanud finantsteenuseid mitte maksustada. (Dragija, *et al.*, 2012, p. 24) Maksuvabastused rakenduvad peamiselt laenu, väärtpaberi- ja valuutavahetustehingutele ning kindlustustehingutele (Huizinga, 2002, p. 505). Eesti on käibemaksudirektiivi artikli 135 sätteid üle võtnud käibemaksuseaduse § 16 lõikega 21 (Käibemaksuseadus, 2003).

Dragija jt (2012, p. 24) on finantsteenuste maksuvabastuse põhjuseks pidanud seda, et finantsteenuse osutajate teenustasud on sageli põimunud teiste finantstehingute komponentidega ja nende suurust on üksikute tehingute tasandil väga raske tuvastada. Puudub tõhus mehhanism, mis suudaks eraldada finantsagendi maksustamise objektiks oleva agenditegevuse väärtust. Agenditegevuse väärtuse eraldamine muudest finantstehingu komponentidest muudaks finantstehingute maksustamise liikmesriikide jaoks raskeks. (Dragija, *et al.*, 2012, p. 24) Huizinga (2002, p. 500) on leidnud, et finantsteenuste maksustamise muudab keeruliseks ka asjaolu, et peamine sisend äritegevusele on finantskapital, mille väärtuse hindamine sisendkäibemaksu arvestamiseks on samuti keeruline.

Dragija jt (2012, p. 25) on finantsteenustele maksuvabastuse kohaldamise ühe probleemina välja toonud, et liikmesriigid on oma siseriiklikes seadustes direktiivis esitatud maksuvabastusi erinevalt tõlgendanud. Selle tõttu kohaldatakse maksuvabastusi Euroopa Liidu ühisturul ebaühtlaselt. Rahvusvahelised finantsasutused on olnud sunnitud pidama uutele turgudele laienedes läbirääkimisi kohalike maksuhalduritega, et tagada siseriiklikele seadustele vastav õige erandi tõlgendamine. See on aga finantsteenuste osutajate

jaoks toonud kaasa suuri kulutusi ja takistusi investeringute tegemisel. Samuti välistab õiguslik ebakindlus pikaajalise planeerimise ja põhjustab maksuprobleemide lahendamiseks oluliste üksuste eraldamise. Liikmesriikide maksuhaldurite jaoks võib keeruline ja kulukas protsess tähendada maksutulude vähenemist ning suuremat kulu niisuguste läbirääkimiste pidamiseks. (Dragija, et al., 2012, p. 25)

Maksustamisel tuleb arvestada ka muid asjaolusid. Merx jt (2019, p. 234) on rõhutanud, et käibemaksu efektiivsuse tagamiseks tuleb selle kehtestamisel arvestada käibemaksu praktilist otstarbekust. Käibemaksu kogumine ei tohiks olla ettevõtja jaoks keerulisem kui on vajalik. Samas ei ole käibemaksu kehtestamise praktiline otstarbekus eesmärk omaette, seega tuleb seda alati vaadelda seoses teiste põhimõtetega. (Merx, et al., 2019, p. 234)

Krüptovaluutade käibemaksustamist on uurinud Kollmann (2019, p. 164), kes jõudis oma artiklis järeldusele, et krüptovaluutade maksustamise puhul ei ole jõutud Euroopas lõplikule järeldusele, vaid siiani käib nende varade ümber elav maksudiskussioon. Samuti leidis Kollmann, et kuigi virtuaalvaluutade maksustamine on EL-is veel arengufaasis, siis käibemaksudirektiiv pakub virtuaalvaluutadega tehtavate tehingute maksustamiseks juhiseid, kuid igat juhtumit tuleks õiguslikult hinnata eraldi. (Kollmann, 2019, pp. 164)

Kokkuvõtvalt tuleb teoreetilistest allikatest järeldada, et krüptovarade käibemaksustamisele kohalduvaid põhimõtteid ei ole täielikult välja töötatud ja paljuski valitseb nende maksustamise ümber veel diskussioon. Eri autorid on viidanud, et virtuaalvaluutadele kohaldub maksuvabastus, kuid seda on nähtud pigem diskussiooni avardajana. Igal juhul tuleb teoreetiliste allikate põhjal pidada maksustamisel silmas käibemaksustamise aluspõhimõtteid, sh neutraalsuse printsiipi, ja maksu kehtestamise otstarbekust.

# 2. Krüptovarade käibemaksustamise analüüs

## 2.1. Uuringu meetoodika ja valim

---

Selles empiirilises uuringus kasutatakse *token*'ite emiteerimis- ja vahetustehingute käibemaksustamise uurimiseks kvalitatiivset uurimismetoodikat. Andmekogumise meetodina kasutatakse analüüsis dokumendianalüüsi. Dokumendianalüüsi valimiks on eesmärgistatud valim, mis koosneb 19 dokumendist (vt lisa 1). Valimi koostamisel on autor lähtunud kolmest kriteeriumist. Esiteks pidi valimisse kuuluvates dokumentides olema seadused, õigust loovad dokumendid või nendes pidi olema seadust tõlgendatud. Teiseks pidi dokumentide sisu olema seotud kas otseselt EL-is kehtiva käibemaksusüsteemiga või pidid dokumentides esitatud seaduste sätted või tõlgendused mõjutama muul moel käibe maksustamist Euroopa Liidus. Kolmandaks kriteeriumiks dokumentide valimi koostamisel oli see, et dokumentides sisalduv informatsioon käibe maksustamise kohta pidi olema asjakohane *token*'ite emiteerimis- ja vahetustehingute käibemaksustamisel.

Tulenevalt EL-is kehtivast ühtsest käibemaksusüsteemist, milles sätestatud põhimõtted on kohalduvad ka Eestis, ning ülaltoodud kriteeriumitest, analüüsitakse suuremas osas EL-i õigusakte, kohtuotsuseid ja dokumente. Suurem osa analüüsi valimisse kuuluvatest dokumentidest on Euroopa Kohtu lahendid, sest nendes olevad käibemaksudirektiivi tõlgendused on olulised EL-i käibemaksusüsteemi kujundajad ja ka Eestis kohalduvad. Uuringus analüüsiti 11.04.2022 seisuga õigusaktide redaktsioone. Andmeanalüüsi-meetodina on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi. Sisuanalüüsi käigus kasutati avatud kodeerimist, st kategooriad ja koodid tekkisid uuringu käigus dokumente analüüsid.

## 2.2. Dokumendianalüüs

---

Dokumendianalüüsi sihiks oli välja selgitada *token*'ite emiteerimis- ja vahetustehingutele kohalduvad käibemaksustamise põhimõtted ning *token*'ite käibemaksustamisel tekkivad probleemid. Analüüsi käigus moodustus neli kategooriat, mille alla koondas autor analüüsi tulemusena saadud koodid (vt tabel 1).

Tabel 1. Dokumendialüüsi käigus moodustunud kategooriad ja koodid (autori koostatud)

Kategooriad	Koodid
<b>Kategooria 1</b> <i>Token kui seaduslik maksevahend</i>	<b>Kood 1</b> Seadusliku maksevahendina kasutatava valuuta, pangatähtede või müntidega seotud tehing <b>Kood 2</b> Maksuvabastuse täht-tähelt tõlgendamine <b>Kood 3</b> Maksuvabastuse selle eesmärkidega kooskõlas tõlgendamine <b>Kood 4</b> Eesmärk ületada käibemaksu arvestamisega seotud raskused <b>Kood 5</b> Neutraalse maksustamise põhimõte <b>Kood 6</b> Sisuliselt finantstehing <b>Kood 7</b> Maksuvabastus seotud teenuse olemusega <b>Kood 8</b> Seaduslike maksevahendite alternatiiv <b>Kood 9</b> Ainus mõte olla kasutatav maksevahendina
<b>Kategooria 2</b> <i>Token kui vautšer</i>	<b>Kood 1</b> Kauba tarnija või teenuse osutaja on kohustatud instrumenti aktsepteerima tasuna kauba või teenuse eest <b>Kood 2</b> Tarnitav kaup, osutatav teenus, kauba tarnija või teenuse osutaja märgitud vautšeril või sellega seotud dokumentides <b>Kood 3</b> Ei võimalda allahindlust <b>Kood 4</b> Üheotstarbelised vautšerid <b>Kood 5</b> Mitmeotstarbelised vautšerid <b>Kood 6</b> <i>Token</i> 'id ei vasta esimesele tingimusele <b>Kood 7</b> <i>Token</i> 'id ei vasta teisele tingimusele <b>Kood 8</b> Emiteerimistehingutele karmimad tingimused
<b>Kategooria 3</b> <i>Token kui väärtpaber</i>	<b>Kood 1</b> Rahaline sissemakse seltsingusse <b>Kood 2</b> Tulu on vara omamise tulemus <b>Kood 3</b> Aktsiate, äriühingute ja ühenduste osakute, võlakirjade ning teiste väärtpaberitega seotud tehingud <b>Kood 4</b> Omandiõigus juriidilise isiku üle <b>Kood 5</b> Tõendab võla olemasolu <b>Kood 6</b> Väärtpaberitele sarnased nõuded ja õigused <b>Kood 7</b> Sisuliselt finantstehing <b>Kood 8</b> Maksuvabastuse kohaldamine seotud tehingu sisu, mitte sooritajaga <b>Kood 9</b> Maksuvabastuse eesmärk ületada käibemaksu arvestamisega seotud raskused <b>Kood 10</b> Nominaalväärtus <b>Kood 11</b> VPTS § 2 lõike 1 punktis 1–7 loetletud väärtpaberid <b>Kood 12</b> Investeeringuinstrument <b>Kood 13</b> Funktsionaalselt sarnane osaühingus osa omamisele <b>Kood 14</b> Olemasoleva õiguse juriidilise isiku osa üle <i>token</i> 'iseerimine <b>Kood 15</b> <i>Token</i> 'id, mis esindavad ise investeerimisinstrumenti <b>Kood 16</b> Maksuvabastused kui liidu õiguse autonoomsed mõisted
<b>Kategooria 4</b> <i>Token kui segatarne</i>	<b>Kood 1</b> Iga tehing eraldiseisev <b>Kood 2</b> Objektivselt üks lahutamatu majandustehing <b>Kood 3</b> Kunstlikult osadeks jagamine keelatud <b>Kood 4</b> Maksustatakse põhisoorituse järgi <b>Kood 5</b> Sooritus üksteisest sõltuvad <b>Kood 6</b> Kõrvalteenus ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk <b>Kood 7</b> Siseriiklike kohtute ülesanne <b>Kood 8</b> Lahutamatud osad võivad asetuda samale tasemele

Tulenevalt Arner jt (2019, pp. 267–315) seisukohtadest, mille kohaselt on *token*'itele omistatud üldotstarbelise maksevahendi tunnuseid, analüüsi esimese kategooria „*Token* kui seaduslik maksevahend“ puhul käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis e esitatud käibemaksuvabastuse kohaldamise tingimusi. Kategooria alla moodustus üheksa koodi. Analüüsitud dokumendid käsitlevad enim kõige tuntuma virtuaalvääringu *bitcoin*'i vahetustehingute maksustamist. Dokumendianalüüsi käigus selgus, et uuringus käsitletavat makse-*token*'id on analüüsitud dokumentide alusel samuti kasutatavad virtuaalvaluutana ja *bitcoin*'i on toodud isegi makse-*token*'i ühe näitena. Seega saab järeldada, et analüüsitud dokumentides kirjeldatud tingimused ja maksukäsitlus laieneb ka makse-*token*'itele.

Dokumendianalüüsi käigus selgus, et tulenevalt käibemaksudirektiivi enda sättest peab maksuvabastuse kohaldamiseks instrumendiga tehtava tehingu puhul olema tegemist seadusliku maksevahendina kasutatava valuuta, pangatähtede või müntidega seotud tehinguga (kood 1). Terminit „seaduslik maksevahend“ tõlgendamiseks on analüüsitud dokumendid ette näinud mitmeid tingimusi. Euroopa kohus on oma 2015. aasta kohtuotsuses *Hedqvist* analüüsinud käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punkti e kohaldumist virtuaalvääringu *bitcoin*'i vahetustehingutele. Kohus leidis otsuses, et direktiivis esitatud maksuvabastusi tuleb tõlgendada täht-tähelt (kood 2), kuid samas tuleb seda teha kooskõlas maksuvabastuse eesmärkidega (kood 3), st maksuvabastus ei tohi kaotada oma toimet. Kohus leidis samas asjas, et konkreetse maksuvabastuse eesmärk on ületada finantsteenustelt käibemaksu arvestamisega seotud raskused (kood 4). Lisaks tuleb kinni pidada neutraalse maksustamise põhimõtte nõuetest (kood 5). Neutraalse maksustamise põhimõtte kui üks põhilisi käibemaksustamise aluspõhimõtteid on välja toodud ka selle analüüsi teoreetilises osas.

Termini „seotud tehingud“ puhul on tegemist äärmiselt laia sõnastusega, mille kitsendamiseks on analüüsitud dokumentides rõhutatud, et tehingule maksuvabastuse kohaldamiseks peab vahetustehing olema sisuliselt finantstehing (kood 6). Analüüsitud dokumentidest selgus, et sisuliselt on finantstehinguga tegemist siis, kui maksevahenditega tehakse kahepoolse vooga tehinguid, st mõlemad tehingupooled kannavad üksteisele üle maksevahendeid, mitte maksevahendeid ei kanta üle mõne muu instrumendi, kauba või teenuse vastu. Samas ei tähenda see, et tehingu sooritajaks peab olema pank või muu finantsasutus, vaid analüüsitud dokumentides on selgitatud, et maksuvabastus on seotud just teenuse olemusega (kood 7).

Mittetraditsiooniliste valuutadega, nagu *bitcoin*, tehtavate vahetustehingutele maksuvabastuse kohaldamise puhul leidis Euroopa Kohus kohtuasjas *Hedqvist*, et maksuvabastus on kohaldatav, kui tehingupooled aktsepteerivad valuutasid kui seaduslike maksevahendite alternatiive (kood 8) ning valuutade ainus mõte on olla kasutatav maksevahendina (kood 9). Kohus leidis, et käibemaksu kindlaks määramise raskused oleks mittetraditsiooniliste valuutadega samad, mis traditsiooniliste valuuta vahetustehingute puhul. See kinnitab ka kohtujuristi ettepanekut, milles ta ei suutnud tuvastada sisulist erinevust seaduslike maksevahendite samuti seaduslikeks maksevahenditeks vahetamise ning seaduslike maksevahendite muudeks mittetraditsiooniliseks valuutade vahetamise vahel.

Teise kategooria „*Token* kui vautšer“ alla koondus kaheksa koodi, mis kirjeldasid *token*'ite vautšeriks kvalifitseerimise tingimusi ning analüüsitud dokumentidest nähtavaid seisukohti *token*'ite vautšerina maksustamise kohta. Kategooria „*Token* kui vautšer“ puhul analüüsitud dokumentide valimisse kuuluvad õigusaktid ja dokumendid, mis käsitlevad pärast 2019. aasta 1. jaanuarit väljastatud vautšeritele kohalduvaid sätteid. Seda sellel põhjusel, et siis jõustus nõukogu direktiiv (EL) 2016/1065, millega muudeti käibemaksudirektiivi vautšerite käsitlemise osas. Enne 2019. aasta 1. jaanuarit väljastatud vautšeritele rakenduva käibemaksuregulatsiooni analüüsimine ei oleks otstarbekas, sest vautšerite käibemaksustamine tuleb otsustada enne nende väljastamist.

Dokumendianalüüsi põhjal selgus, et käibemaksudirektiivi kohaselt peavad instrumendi käibemaksustamise mõttes vautšeriks kvalifitseerumiseks olema täidetud kaks tingimust. Mitme analüüsitud doku-

mendi põhjal oli esimeseks tingimuseks, et kauba tarnija või teenuse osutaja on kohustatud instrumenti aktsepteerima tasuna kauba või teenuse eest (kood 1) ja teiseks peab tarnitav kaup, osutatav teenus, kauba tarnija või teenuse osutaja olema märgitud vautšeril või sellega seotud dokumentides (kood 2). Lisaks sätestab käibemaksuseadus tingimuse, et vautšer ei saa olla instrument, mis võimaldab saada kaubarne või teenuse osutamise hinnast allahindlust (kood 3).

Käibemaksuseaduses ja käibemaksudirektiivis eristatakse kaht tüüpi vautšereid: üheotstarbelised (kood 4) ja mitmeotstarbelised (kood 5), mida on analüüsitud dokumendid ja õigusaktid eristanud järgmiselt. Üheotstarbelise vautšeri puhul on vautšeriga seotud kaupade tarnimise või teenuste osutamise koht ja nendelt kaupadelt või teenustelt sisse nõutav käibemaks vautšeri väljastamise ajal teada. Mitmeotstarbelised vautšerid on kõik muud vautšerid, mis ei ole üheotstarbelised.

Uuringu käigus analüüsiti käibemaksukomitee töödokumendi 983, mis käsitles käibemaksudirektiivis esitatud vautšerite sätte kohaldumist kasutus-*token*'itele. Komitee leidis, et vautšerite sätte ei pruugi *token*'itele kohalduda, kuna pole täidetud kumbki direktiivis sätestatud tingimus. *Token*'i mittevastavust käibemaksudirektiivis esitatud esimesele vautšeriks kvalifitseerimise tingimusele (kood 6) põhjendas komitee sellega, et kuna kasutus-*token*'ite väljastamise hetkel ei eksisteeri instrumendi vastu lunastatavaid teenuseid, ei pruugi olla võimalik kunagi kasutus-*token*'it realiseerida. Lisaks leidis komitee *token*'ite hübriidse olemusele viidates, et *token*'id võivad tänu muudele funktsioonidele säilitada väärtuse ka pärast seda, kui nende vastu lunastatav teenus ei realiseeru ja *token* selle funktsiooni suhtes väärtusetuks muutub. *Token*'ite mittevastavust teisele käibemaksudirektiivis loetletud tingimusele (kood 7) põhjendas komitee sellega, et tänu plokiahela tehnoloogiale on tarnijate identiteet kaitstud krüptograafiaga, mille tõttu on teada vaid seadme identiteet.

Seega leidis käibemaksukomitee, et kasutus-*token* ei pruugi vastata käibemaksudirektiivis sätestatud vautšeriks kvalifitseerumise tingimustele (koodid 6 ja 7). Peale käibemaksukomitee hinnangu avaldamist on Euroopa Parlament ja nõukogu koostanud ettepaneku määruseks, mis seaks krüptovarade, sh kasutus-*token*'ite emitteerimisele kindlamad tingimused (kood 8). Ettepaneku analüüsimisel selgus, et kasutus-*token*'ite emitent võiks ettepaneku sellisel moel jõustumise puhul olla vaid juriidiline isik. Samuti oleks analüüsitud dokumendi põhjal kasutus-*token*'ite emitent kohustatud muu hulgas koostama regulatsioonis esitatud nõuetele vastava valge raamatu, mis peaks sisaldama ka emitendi ja projekti detailset kirjeldust. Samas sätestab määrus ka selle, et valges raamatus peab sisalduma hoiatus selle kohta, et kasutus-*token*'it ei ole võimalik vahetada kauba või teenuse vastu. Samuti selgus analüüsi käigus, et valge raamatu koostamine on tingimuslik ehk teatud juhtudel seda ei nõuta.

Kolmanda kategooria „*Token* kui teine väärtpaber“ alla koondus 16 koodi, mis kirjeldasid *token*'ite käibemaksudirektiivi mõistes väärtpaberiks ja rahaliseks sissemakseks seltsingusse kvalifitseerimise tingimusi. Analüüsitud õigusaktide põhjal selgus, et majandustegevusena saab käsitleda tegevust, mis seisneb materiaalse või immateriaalse vara kasutamises kestva tulu saamise eesmärgil. Uuringu käigus analüüsiti Euroopa Kohtu lahendit *KapHag*, mille kohaselt ei saa rahalist sissemakset seltsingusse (kood 1) käsitleda majandustegevusena käibemaksudirektiivi mõttes finantsosaluse omandaja ja hoidja ega osaluse üle andja poolt. Sellistest varadest tulenev tulu on vara omamise tulemus (kood 2). Selle all oli kohus mõelnud seda, et tulu teenimiseks ei kasutata materiaalselt ega immateriaalselt vara, vaid tulu tuleneb faktist, et isikul on seltsingus osalus, mis on antud talle vastutasuks esialgse investeeringu eest.

Uuringu käigus analüüsiti ka Euroopa Kohtu lahendit *Granton Advertising* ja käibemaksudirektiivi, et selgitada välja väärtpaberite vahetustehingutele käibemaksuvabastuse rakendamise tingimused. Käibemaksudirektiivis sätestatakse, et käibemaksust vabastatakse aktsiate, äriühingute ja ühenduste osakute, võlakirjade ning teiste väärtpaberitega seotud tehingud (kood 3).



Euroopa Kohus on oma otsuses *Granton Advertising* leidnud, et direktiivi mõistes väärtpaberiga on tegemist vaid siis, kui see annab juriidilise isiku üle omandiõiguse (kood 4) või tõendab võla olemasolu (kood 5). Samuti laieneb maksuvabastus „teistele väärtpaberitele“, mis ei pea olema Euroopa Kohtu hinnangul väärtpaberid, vaid väärtpaberitele sarnased nõuded ja õigused (kood 6). Nende nõuete hulgast on välja arvatud sellised dokumendid, mis tõendavad omandiõigust kaubale, ning osad või aktsiad, mis annavad nende omanikule kinnisasja või selle osa omandi- või valdusõiguse *de jure* või *de facto*, kui viimaseid käsitatakse liikmesriigis materiaalse varana. See tähendab, et „teiste väärtpaberitega“ tehtavate tehingute puhul peab sisuliselt olema tegu finantstehinguga (kood 7), mida toetab ka kohtujuristi sama kohtuasja käigus avaldatud seisukoht. Nimelt jäi kohtujurist arvamusele, et tehing peab muutma poolte finantsilist ja õiguslikku olukorda. Samuti selgus analüüsi käigus, et maksuvabastuse kohaldamine peab olema seotud tehingu sisu, mitte sooritajaga (kood 8) ning tehingu käibemaksust vabastamine peab olema kooskõlas maksuvabastuse eesmärgiga ületada käibemaksu arvestamisega seotud raskused (kood 9). Kohus on pidanud ka väärtpaberiks määratlemise suhtes oluliseks seda, kas potentsiaalsel väärtpaberil on nominaalväärtus (kood 10).

Eesti käibemaksuseaduse kohaselt kohaldub käibemaksuvabastus väärtpaberitele, mis on loetletud väärtpaberituru seaduse (edaspidi VPTS) § 2 lõike 1 punktides 1–7 (kood 11). Seda, kas väärtpaberitoken'id võivad olla VPTS mõistes väärtpaberid, ei ole dokumentides välja toodud. Küll aga selgus analüüsi käigus, et väärtpaberitoken'eid hakkaks reguleerima hoopis ühisrahastuse ja muude investeerimisinstrumentide ning virtuaalväeringute seadus (edaspidi ÜMIVS). Selle seaduse alusel kvalifitseeruksid väärtpaberitoken'id investeerimisinstrumentideks (kood 12).

ÜMIVS kohaselt on investeerimisinstrument investeerimise eesmärgil kasutatav vara. Sama seaduse seletuskirjas on täpsustatud, et selle all on mõeldud finantsvara, mille peamine eesmärk on teenida instrumendi hoidjale tulu. Selliseks finantsvaraks on nimetatud seletuskirjas finantsinstrumente, mis annavad selle omanikule hääle-, kasumi või muid õigusi, mida tavapäraselt seostatakse osaluse omamisega või muul viisil kontrolli teostamisega juriidilises isikus või juriidilise isiku staatust mitteomava isikute ühenduses või muus esemes, kuid mida ei ole nimetatud VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–7. Investeerimistoken'id on seaduses defineeritud veel eraldi kui krüptovalaral põhinevad investeerimisinstrumentid. See eristus on vajalik just registreerimisnõuete erisuse seisukohalt muudest investeerimisinstrumentidest.

Investeerimisinstrumentideks on seletuskirja alusel kvalifitseeritavad väärtpaberitoken'id siis, kui nende omamine on funktsionaalselt sarnane osaühingu osa omamisega (kood 13) ning nende eesmärk on olemasoleva õiguse juriidilise isiku osa üle token'iseerimine (kood 14). Samas on aga seletuskirjas välja toodud, et kehtiv õigus ei reguleeri investeerimis-token'eid, mis esindavad ise investeerimisinstrumenti (kood 15), nagu näiteks token'id, mis ei ole aktsiad, kuid mis annavad õiguse dividendidele lähtudes teatud arvestuspõhimõtetest või hääleõiguse ettevõttes.

Neljanda kategooria alla „Token kui segatarne“ koondus kaheksa koodi. Segatarnete maksustamise tingimuste välja selgitamine on vajalik, kuna token'ite hübriidse olemuse tõttu on võimalik, et tegemist võib olla Euroopa Kohtu tõlgendustele vastava segatarnega. Kohtulahendite analüüsi käigus selgus, et iga tehingut tuleb käibemaksustamisel käsitleda eraldiseisvana (kood 1). Samas on kohus leidnud, et objektiivselt ühte lahutamatu (kood 2) majandustehingut ei saa kunstlikult osadeks jagada (kood 3). Sellise kompleksse tehingu puhul, mis koosneb mitmest sooritusest, tuleb analüüsitud kohtulahendite põhjal üht või mitut teenust, mis on käsitletavad põhiteenusena, ja selle kõrvalteenuseid pidada maksustamisel üheks soorituseks, mida maksustatakse põhisoorituse maksureeglite järgi (kood 4).

Eriti on kohtulahendite analüüsi põhjal tegemist ühe sooritusega siis, kui sooritused on üksteisest sõltuvad (kood 5) ja kui kõrvalteenus ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk (kood 6). Näiteks analüüsis kohus lahendis *Everything Everywhere* (2015) juhtumit, kus mobiilsideteenus osutaja nõudis klientidelt lisatasu juhul, kui kliendid kasutasid arvete tasumiseks teatud makseviise, mille eest pidid nad tasuma

teenustasu. Lisaks leidis kohus, et makse vastuvõtmine ja selle töötlemine on lahutamatult seotud iga tasu eest osutatava teenusega. Kohus leidis, et kuna sellises olukorras ei soovinud kliendid osta kahte eraldi teenust ehk mobiilsideteenust ja maksete töötlemise teenust ning maksete töötlemine on lahutamatult seotud mobiilsideteenusega, oli kahe teenuse näol tegemist ühe sooritusega. Kahest osast koosnevat tehingut tuli seega kohtuotsuse põhjal maksustada põhiteenusele ehk mobiilsideteenusele kohalduvate käibemaksureeglite järgi.

Lisaks selgus dokumendianalüüsi käigus, et segatarnete maksustamisel tuleb tehingu ühe sooritusena käsitlemiseks kindlaks teha tehingut iseloomustavad tunnused (kood 7). See ülesanne on antud siseriiklike kohtute pädevusse (kood 8), kellele Euroopa Kohus saab anda tõlgendusjuhiseid.

## 2.3. Tulemuste analüüs

Järgnevalt esitatakse analüüsi tulemusel tehtud järeldused *token*'ite maksustamisest analüüsi teoreetilises käsitluses määratletud *token*'i liikide kaupa ning tehakse järeldused selle kohta, mis sätete alusel tuleks ICO raames väljastatud *token*'eid maksustada.

### Makse-*token*'ite käibemaksustamine

Käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis e sätestatud seadusliku maksevahendina kasutatava valuuta, pangatähtede või müntidega seotud tehinguteks kvalifitseerumiseks peab mittetraditsiooniline valuuta olema tehingupoolte poolt aktsepteeritud kui seadusliku maksevahendi alternatiiv ning selle ainus mõte peab olema kasutamine maksevahendina. Samuti peab dokumendianalüüsi põhjal olema valuutaga seotud tehing sisuliselt finantstehing ehk kujutama endast kahepoolse vooga maksevahendite ülekandmist. Analüüsi käigus selgus, et sellistele tingimustele vastavad virtuaalvääringu *bitcoin*'i vahetustehingud.

Analüüsi tulemusel selgus, et makse-*token*'id on sisuliselt virtuaalvääringud ja *bitcoin*'i on toodud makse-*token*'ite ühe näidisenä. Sisuliste kriteeriumide poolest ei anna makse-*token*'id ICO korraldaja või muu üksuse vastu nõudeõigusi, vaid selliste *token*'ite ainus mõte on olla kasutatav valuutana. Samuti on juba vahetustehingu toimumise eelduseks ülekantavate valuutade aktsepteerimine seadusliku maksevahendi alternatiivina tehingupoolte poolt. Selline käsitlus kohaldub nii emiteerimis- kui ka vahetustehingutele, sest makse-*token*'ite emiteerimistehingud ongi sisuliselt vahetustehingud, kus tehingupooled kannavad kahesuunaliselt üle maksevahendeid. Seetõttu võib järeldada, et makse-*token*'ite emiteerimis- ja vahetustehingutele peaks kohalduma käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis e esitatud käibemaksuvabastus.

Analüüsitud dokumentidest nähtus lisaks, et *bitcoin* ja järelikult ka sellele omadustelt sarnane makse-*token* võib käibemaksudirektiivi mõistes kujutada endast ka kaubeldavat instrumenti ehk sisuliselt oleks tegemist justkui väärtpaberiga käibemaksudirektiivi mõistes. Samas, väärtpaberina saab käsitleda äriühingu suhtes õigusi loovat instrumenti siis, kui see annab üle juriidilise isiku omandiõiguse, tõendab võla olemasolu või mille antavad õigused sarnanevad muul moel tavaliselt väärtpaberiga kaasnevatele õigustele. Selliseid õigusi autori hinnangul *bitcoin* ja muud virtuaalvääringud nende omanikele siiski ei anna.

Empiirilise uuringu järgi on makse-*token*'id seega seaduslikud maksevahendid käibemaksudirektiivi mõistes ning nendega tehtavatele emiteerimis- ja vahetustehingutele kohaldub käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis e nimetatud käibemaksuvabastus. Autori hinnangul on makse-*token*'itele kohalduvat maksuvabastust selgitavad õigusaktid ja dokumendid piisavad, et tagada efektiivne makse-*token*'itega seotud tehingute maksustamine. See tähendab, et makse-*token*'itega tehtavate tehingute maksustamise välja selgitamine ei nõua suuri jõupingutusi maksukohustuslaselt ega maksuhaldurilt.

### Kasutus-token'ite käibemaksustamine

Teooria (Hacker & Thomale, 2018, p. 673) põhjal määratleti kasutus-*token*'ite maksustamiseks mitu võimalust. Esmalt analüüsiti *token*'i vautšeriks kvalifitseerimise tingimusi. Vautšeriks kvalifitseerumiseks nägi käibemaksudirektiiv ette kaks tingimust: teenuse osutaja kohustus aktsepteerida vautšerit tasuna ja täpne teenuse kirjeldus või teenuse osutaja andmed vautšeril või sellega seotud dokumentidel. Analüüsitud dokumentidest selgus, et kuigi sisuliselt on kasutus-*token*'id vautšeriga sarnased, ei pruugi *token*'id täita direktiivis sätestatud kaht tingimust. Tingimusi ei täidaks analüüsitud dokumentide põhjal kasutus-*token*'id ka siis, kui jõustuks praegusel kujul planeeritud kasutus-*token*'eid reguleeriv määrus (MiCA), mis seaks nende emiteerimisele lisatingimused.

Teoriast (Hacker & Thomale, 2018, p. 673) nähtus, et kasutus-*token*'itele on omistatud kaubeldava instrumendi ja üldotstarbelise maksevahendi tunnuseid. Samas selgus, et mõlema instrumendi puhul peab olema tegemist sisuliselt finantstehinguga. Autori hinnangul kasutus-*token*'id sellist finantstehingut endast ei kujuta, sest lähtudes analüüsi teoreetilistest lähtekohtadest (Hacker & Thomale, 2018, p. 673) ja ka dokumendianalüüsist on sellise *token*'i põhiline eesmärk toimida nõudeõigusena kaupade ja teenuste suhtes, mida ei saa pidada sisuliselt finantstehinguks.

Kokkuvõttes selgus dokumendianalüüsi tulemusel, et kasutus-*token*'itele puudub praegu käibemaksudirektiivis sobiv säte, mille tõttu ei ole võimalik kindlaks määrata neile kohalduvat käibemaksukäsitlust. Antud juhul sobiks sisuliselt kõige paremini kasutus-*token*'ite kvalifitseerimine vautšeriks, sest kuigi ei ole täidetud direktiivis esitatud tingimused, on kasutus-*token*'id sisuliselt kõige sarnasemad vautšeritele. Kasutus-*token*'ite maksustamine vautšeritena on vähem probleemne kui nende käsitlemine tasu eest osutatud teenuse, kaubeldava instrumendi või maksevahendina. Kui kasutus-*token*'eid maksustada vautšeritena, sõltub see, kas tegemist on ühe- või mitmeotstarbelise vautšeriga, selle alusel lunastatava kauba või teenuse olemusest. Kui on teada käibe tekkimise koht ja käibemaksusumma, näiteks elektrooniliselt osutatava teenuse puhul on ICO ajal identifitseeritud ostja asukohariik, mille alusel otsustatakse kohalduv käibemaksukäsitlus, on tegemist üheotstarbelise vautšeriga. Kui aga kasutus-*token* annab näiteks õiguse majutusteenuse saamisele mitmes liikmesriigis, mille puhul on tegemist majutusasutuse asukohariigi käibega, oleks tegemist mitmeotstarbelise vautšeriga. Seda selle tõttu, et käibemaksusumma sõltub selle riigi käibemaksuäärast, kus teenust osutatakse.

### Väärtpaberi-token'ite käibemaksustamine

Dokumendianalüüsist selgus, et finantsosaluse omandamist ettevõttes või muus seltsingus ei saa käsitleda käibemaksudirektiivi mõistes majandustehinguna, sest tulu teenimiseks ei kasutata materiaalselt ja immateriaalselt vara, vaid tulu saamiseks piisab isikul ainult osaluse omamise faktist. Võrreldes dokumendianalüüsi tulemusi teoreetiliste lähtekohtadega (Guseva, 2021, p. 177; Maughan, 2019, pp. 1118; Howell, et al. 2020 p. 3926) on autori hinnangul väärtpaberi-*token*'ite emiteerimistehingud sisuliselt väga sarnased kohtuotsuses arutluse all olnud finantsosaluse võõrandamistehingutele. Teoriast (Huang, et al., 2019, p. 77; Maughan, 2019, pp. 1118) on teada, et ICO-d korraldatakse peamiselt selleks, et rahastada ettevõtte või projekti tegevust ja arengut, millele vastutasuks väljastab ettevõtte väärtpaberi-*token*'ite puhul ettevõtte või projekti kasumi arvelt tuluootust tagavaid *token*'eid. Sellisel juhul tuleneb *token*'i omamisest tekkiv tulu ettevõtte või projekti majandustegevusest, mitte isiku kui *token*'i omaniku enda aktiivsest majandustegevusest. Sellest võib järeldada, et väärtpaberi-*token*'ite emiteerimistehingud ei ole majandustehingud käibemaksudirektiivi mõttes.

Väärtpaberi-*token*'ite vahetustehingute puhul selgus dokumendianalüüsi tulemusel, et käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis f nimetatud maksuvabastuse kohaldamiseks peaks väärtpaberi-*token* andma omandiõiguse juriidilise isiku üle või tõendama võla olemasolu. Maksuvabastus laieneb ka „teistele

väärtpaberitele“, mis ei pea olema väärtpaberid, vaid neile sarnased nõuded või õigused. „Teiste väärtpaberitega“ tehtavatele tehingutele maksuvabastuse rakendamisel on oluline, et tegemist oleks sisuliselt finants-tehingutega. Samuti peab maksuvabastuse kohaldamine olema kooskõlas maksuvabastuse eesmärkidega.

Analüüsi teoreetilises osas (Maughan, 2019, pp. 1118) ja dokumendianalüüsi käigus selgus, et väärtpaberitoken'id annavad õiguse hääletada oluliste projekti puudutavate otsuste üle ning annavad investorile õiguse saada osa projektist või ettevõttest tulenevast kasumist. Samuti võivad väärtpaberitoken'id anda õigusi ettevõtte jääkväärtuse ja varade suhtes. Tulenevalt dokumendianalüüsi tulemustest on väärtpaberitoken'itega tehtavatele vahetustehingutele maksuvabastuse kohaldamisel vaja hinnata, kas tegemist on sisuliselt finantstehingutega.

Autori hinnangul annavad väärtpaberitoken'id üldjuhul omanikele selliseid õigusi, mille otseseks vastutasuks on peamiselt raha (näiteks osa ettevõtte või projekti kasumist) ja mis on funktsionaalselt sarnased tavapäraselt osanikule või aktsionärile kuuluvate õigustega. Selliste tehingute maksustamisel tuleb arvestada ka analüüsi teoreetilises osas (Kogels, 2012, p. 231) kirjeldatud neutraalse maksustamise printsiipi. Väärtpaberitoken'ite, mis sisuliselt annavad nende omanikele sarnaseid õigusi ettevõtte tegelike osanike või aktsionäridega, erinev maksustamine võib luua alusetu konkurentsieelise traditsioonilistele osanikele ja aktsionäridele puhtalt vormilise kriteeriumi tõttu. Seetõttu leiab autor, et väärtpaberitoken'itele saab kohaldada käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punktis f kirjeldatud maksuvabastust.

Dokumendianalüüsist selgus, et Eesti käibemaksuseaduse põhjal on käibemaksust vabastatud tehingud VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–7 nimetatud väärtpaberitega. Väärtpaberitoken'ite kvalifitseerumist VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–7 nimetatud väärtpaberiteks analüüsitud dokumentides ei käsitletud. Küll aga selgus dokumendianalüüsist, et väärtpaberitoken'eid hakkab reguleerima analüüsi koostamise ajal kavandatav ühisrahastuse ja muude investeerimisinstrumentide ning virtuaalväeringute seadus. Kavandatava seaduse alusel kvalifitseeruvad osaühingu osa omamisega funktsionaalselt sarnased token'id investeerimisinstrumentideks. Investeerimisinstrumentid tagavad analüüsi põhjal nende omanikele samu õigusi, mis aktsiad ja osad, ning erinevad VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–7 loetletud samu õigusi andvatest finantsinstrumentidest vaid vormiliselt. Kuna sisulisi erinevusi investeerimisinstrumentide ja VPTS-is loetletud finantsinstrumentide vahel ei ole, võiks investeerimisinstrumentidega seotud tehingute käivet käsitleda maksuvaba käibena.

Fragmenteeritud õigusi ehk üksikult näiteks ainult kasumiosale õigust andvaid väärtpaberitoken'eid kehtiv õigus ega veel eelnõu tasandil olev ÜVIMS ei reguleeri. Selliste fragmenteeritud õiguste puhul tuleks hinnata, milliseid õigusi token'id annavad ja kas vahetustehingu puhul on tegemist sisuliselt finantstehinguga. Kui token'id annavad sarnaseid õigusi, näiteks annavad token'i omanikule õiguse kasumist või hääleõiguse äriühingus ning token'i sisuks ei ole anda teenuse saamise õigusi token'i omandajale, on vahetustehingu puhul tegemist maksuvaba käibega. Seda selle tõttu, et need funktsioonid sarnanevad ka üksikult juriidilises isikus omandiõiguse omamisega.

Dokumendianalüüsi käigus selgus, et käibemaksudirektiivis loetletud maksuvabastused on EL-i õiguse autonoomsed mõisted. Kui käibemaksuseaduse sõnastus maksuvabastusest jääb endiseks, ei ole selge, kas selles nimetatud maksuvabastus laieneb ka väärtpaberitoken'itele. Küll aga tuleks olenemata sellest, kas väärtpaberitoken'id kvalifitseeruvad VPTS mõistes väärtpaberiks või ÜVIMS mõistes investeerimisinstrumentiks, maksuvabastuse kohaldamisel lähtuda direktiivis esitatud mõistetest. Käibemaksudirektiivi järgi on väärtpaberitoken'id käibemaksust vabastatud, kui tegemist on sisuliselt finantstehingutega ning need annavad ettevõttes osa või aktsia omamisega sarnaseid õigusi.

Kokkuvõtlikult võib analüüsi põhjal järeldada, et väärtpaberitoken'ite näol, mille omamisega kaasnevad õigused on funktsionaalselt sarnased osaühingu osa omamisega, on tegemist „teiste väärtpaberitega“ käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punkti f mõistes. Selliste token'ite maksustamisel, mis annavad token'i omanikule fragmenteeritud õigusi, nagu õigus vaid osale kasumist, tuleb lähtuda token'i antavatest

õigustest ning sellest, kas tehing on sisuliselt finantstehing. Autori hinnangul on selliste instrumentide määratlemine „teisteks väärtpaberiteks“ võimalik siis, kui *token* annab ettevõtte suhtes omandiõiguse või nõudeõiguse ettevõtte kasumi suhtes.

### Hübriid-*token*'ite käibemaksustamine

Nii töö teoreetilisest käsitlusest kui ka dokumendianalüüsist nähtus, et *token*'id võivad nii oma põhifunktsioonidelt kui ka lihtsalt olemuselt vastata mitmele *token*'i liigile, mis võivad endast kujutada käibemaksustamise mõttes segatarnet. Dokumendianalüüsi käigus selgus, et segatarne puhul maksustatakse mitmest teenusest koosnev objektiivselt lahutamatu majandustehing selle põhisoorituse järgi. Ühe sooritusega on tegu eriti siis, kui sooritused on üksteisest sõltuvad ja kui kõrvalteenus ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk. Tehingu ühe sooritusena käsitlemisel oluliste tehingut iseloomustavate tunnuste kindlaks määramine on antud siseriiklike kohtute pädevusse.

Põhifunktsioonidelt hübriid-*token*'ite puhul, mis annavad kahele või enamale *token*'ile omistatavad õigused, on autori hinnangul tegemist segatarnega, mille korral koosneb nendega seotud tehing kahest põhisooritusest, mis on teoreetiliselt teineteisest eraldatavad, kuid praktiliselt võib see eraldamine osutuda keeruliseks. Dokumendianalüüsi põhjal saab järeldada, et ammendava vastuse andmine hübriid-*token*'ite maksustamisele ei ole võimalik ja selliste *token*'ite käibemaksustamise määratlus tuleks ka edaspidi otsustada juhtumipõhiselt.

# Järeldused

Kokkuvõtlikult võib järeldada, et seadusandjate erilist tähelepanu vajab kasutus-*token*'ite käibemaksustamine. Kasutus-*token*'id ei vasta sisuliselt ühelegi käibemaksudirektiivi sättele, mille tõttu on nende maksukäsitlus ebaselge. Kasutus-*token*'ite vastavust käibemaksudirektiivi sätetele saab mõjutada ka teiste õigusaktide kaudu, nagu selgus dokumendianalüüsist (MiCA mõju kasutus-*token*'ite kvalifitseerumisele vautšeriks). Siinkohal tuleb aga arvestada, et asjakohane seadusandlus on alles algusjärgus ega välista lisatingimuste kehtestamist. Samuti ei lahendaks lisatingimused eespool korduvalt mainitud *token*'ite hübriidsuse probleemi, mis on praegu üks olulisimaid takistusi *token*'ite vautšeriks kvalifitseerimisel.

Lisaks vajaks seadusandjate tähelepanu käibemaksuseaduses toodud väärtpabereid puudutava maksuvabastuse kohaldamisala. Autor on seisukohal, et väärtpaberi-*token*'itele on kohaldatav käibemaksudirektiivis ette nähtud maksuvabastus, kuigi kohus sellist järeldust kinnitanud pole. Samas piirdub käibemaksuseaduse kohaldamisala vaid VPTS § 2 lõike 1 punktides 1–7 nimetatud väärtpaberitega. Analüüsi koostamise ajal eelnõu tasandil olevas ÜMIVS-is on aga ette nähtud ka väärtpaberi-*token*'eid hõlmava investeerimisinstrumendi mõiste, mille lisamist tuleks kaaluda käibemaksuseaduse § 16 lõike 21 punkti 7 alla. Makse-*token*'ite ja hübriid-*token*'ite käibemaksustamine praegu autori hinnangul lisaselgitusi ei vaja.

# Viidatud allikad

- Arner, D. W., Buckley, R. P., Föhr, L. & Zetzche, D. A., 2019. The ICO Gold Rush: It's a Scam, It's a Bubble, It's a Super Challenge for Regulators. *Harvard International Law Journal*, 60(2), pp. 267–315.
- Block, J. H., Groh, A., Hornuf, L. Vanacker, T & Vismara, S., 2021. The entrepreneurial finance markets of the future: a comparison of crowdfunding and initial coin offerings. *Small Business Economics*, 57(2), pp. 865–882.
- Bobos-Radu, D. S., Ramos, D. O. & Russ, J. P., 2021. *Crypto-assets and VAT: Tips for walking on ice*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1v3hmb4pv35j1/crypto-assets-and-vat-tips-for-walking-on-ice> [Kasutatud 25.02.2022]
- Boreiko, D. & Sahdev, N. K., 2018. To ICO or not to ICO – Empirical Analysis of Initial Coin Offerings and Token Sales. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ssrn.com/abstract=3209180> [Kasutatud 22.01.2022]
- Boulianne, E. & Fortin, M., 2020. Risks and Benefits of Initial Coin Offerings: Evidence from Impak Finance, a Regulated ICO\*. *Accounting Perspectives*, 19(4), pp. 413–437.
- Brezeanu, V. & Vlad, C., 2019. How Standard VAT is Influencing Economic Growth? An Analysis at European Union Level. *Finance: Challenges of the Future*, 19(21), pp. 7–12.
- Capeta, T., 2022. *Skatteverket versus DSAB Destination Stockholm AB. Kohtujuristi ettepanek, EU:C:2022:131*.
- Chen, H., Pendleton, M., Njilla, L. & Shouhuai, X., 2020. A Survey on Ethereum Systems Security: Vulnerabilities, Attacks, and Defenses. *ACM Computing Surveys*, 53 (3), p. 67–67:43.
- Dragija, M., Lutitsky, I. D. & Tominac, S. B., 2012. Financial Services in the VAT System in the European Union and Croatia. *South East European Journal of Economics & Business*, 7(2), pp. 23–33.
- Eriņš, I. & Stepanova, V., 2021. Review of Decentralized Finance Applications and Their Total Value Locked. *TEM Journal*, 10(1), pp. 327–333.
- Euroopa Parlament ja Nõukogu, 2021. *Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, 24. september 2020, mis käsitleb krüptovaraturge ja millega muudetakse direktiivi (EL) 2019/1937. Ettepanek. 2021/C 337/03*.
- Euroopa Liidu Nõukogu, 2006. *Euroopa Liidu nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, 28. november 2006, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (2006) OJ L 347, 11.12.2006, p. 1–118*.
- Everything Everywhere Ltd v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (2010) C-276/09*.
- FCA, 2021. *Research Note: Cryptoasset consumer research 2021*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.fca.org.uk/publications/research/research-note-cryptoasset-consumer-research-2021#lf-chapter-id-results> [Kasutatud 22.01.2022]
- Finantsinspeksioon, 2021. *Virtuaalraha (ICO)*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.fi.ee/et/finantsinspeksioon/innovatsioonikeskus/virtuaalraha-ico> [Kasutatud 22.03.2022]
- Granton Advertising BV versus Inspecteur van de Belastingdienst Haaglanden/kantoor Den Haag (2014) C461/12*.
- Ginter, C. & Schasmin, P., 2021. Euroopa Liidu direktiivide mõistmine ja mõju. *Juridica*, 2/2021, lk 140–159.
- Guseva, Y., 2021. A Conceptual Framework for Digital-Asset Securities: Tokens and Coins as Debt and Equity, *Maryland Law Review*, 80(1), pp. 166–213.



- Gutmann, T. & Schücker M., 2021. Why do startups pursue initial coin offerings (ICOs)? The role of economic drivers and social identity on funding choice. *Small Business Economics*, 57(2), pp. 1027–1052.
- Hacker, P. & Thomale, C., 2018. Crypto-securities regulation: ICOs, token sales and cryptocurrencies under EU financial law. *European Company and Financial Law Review*, 15(4), pp. 645–696.
- Henkow, O., 2008. Neutrality of VAT for taxable persons: a new approach in European VAT? *EC Tax Review*, 17(5), pp. 233–240.
- Howell, S. T., Niessner, M. & Yermack, D., 2020. Initial Coin Offerings: Financing Growth with Cryptocurrency Token Sales. *Review of Financial Studies*, 33(9), pp. 3925–3974.
- Huang, W., Meoli, M. & Vismara, S., 2019. The geography of initial coin offerings. *Small Business Economics*, 55(1), pp. 77–102.
- Huizinga, H., 2002. A European VAT on financial services? *Economic Policy*, 17(35), pp. 498–534.
- KapHag Renditefonds 35 Spreecenter Berlin-Hellersdorf 3. Tranche GbR versus Finanzamt Charlottenburg* (2003) C-442/01.
- Kogels, H., 2012. Making VAT as Neutral as Possible. *EC Tax Review*, 21(5), pp. 230–232.
- Kokott, J., 2013. *Granton Advertising BV versus Inspecteur van de Belastingdienst Haaglanden/kantoor Den Haag*. *Kohtujuristi ettepanek, EU:C:2013:700*.
- Kokott, J., 2015. *Skatteverket versus David Hedqvist*. *Kohtujuristi ettepanek, EU:C:2015:498*.
- Kollmann, J., 2019. The VAT Treatment of Cryptocurrencies. *EC Tax Review*, 28(3), pp. 164–170.
- Käibemaksuseadus* (2003) RT I, 09.12.2021, 10.
- Le Rayon d'Or SARL v Ministre de l'Économie et des Finances* (2014) C-151/13.
- Lehis, L., 2012. *Maksuõigus*. 3. trükk. Tallin: Juura.
- Levob Verzekeringen BV and OV Bank NV v Staatssecretaris van Financiën* (2005) C-41/04.
- Lind, K., 2001. Mõnedest mõistetest käibemaksuõiguses. *Juridica*, nr 4, lk 242–251.
- Maughan, S. W., 2019. Utility Token Offerings: Can a Security Transform into a Non-Security? *Brigham Young University Law Review*, 2019 (4), pp. 1113–1145.
- Merkx, M., Starckenburg, R. & Verbaan, N., 2019. VAT and International Trade's Crossroads: Right, Left or Straight On? *EC Tax Review*, 28(5), pp. 233–244.
- Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, 2018. *Cryptocurrencies and blockchain*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf> [Kasutatud 08.04.2022]
- Rahandusministeerium, 2021a. *Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi kommentaaridega*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/maksu-ja-tollipoliitika/maksud> [Kasutatud 08.04.2022]
- Saluste, K., 2018. Token'ite kvalifitseerimine Eesti õiguse alusel ning kehtiva õiguse sobivus ICO-de reguleerimisel. *Juridica*, 6/2018, lk 390–399.
- Skatteverket versus D. H.* (2015) C-264/14.
- Terra, B. J. M. & Wattel, P. J., 2005. Euroopa maksuõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Rahandusministeerium, 2021b. *Seletuskiri ühisrahastuse ja muude investeerimisinstrumentide ning virtuaalväringute seaduse eelnõu juurde*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/a41d0022-7752-4009-9a08-1b97fc44be64#XeDBTUn0> [Kasutatud 22.03.2022]
- Value Added Tax Committee, 2015. *Working paper no 854. Tööpaber, taxud.c.1(2015)2040459 – EN*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://circabc.europa.eu/sd/a/024d9732-8cc9-40b9-a845-8a09b18f6088/852%20-%20FR%20-%20Import%20VAT%20on%20goods%20subject%20to%20excise%20duty.pdf> [Kasutatud 08.04.2022]
- Value Added Tax Committee, 2019. *Working paper no 892. Tööpaber, taxud.c.1(2016)689595 – EN*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://circabc.europa.eu/sd/a/add54a49-9991-45ae-aac5-1e260b136c9e/892%20-%20CJEU%20Case%20C-264-14%20Hedqvist%20-%20Bitcoin.pdf> [Kasutatud 08.04.2022]

Value Added Tax Committee, 2019. *Working paper no 983. Tööpaber, taxud.c.1(2019)7743273 – EN.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://circabc.europa.eu/sd/a/8ded663d-0886-4d3a-b036-2d8c77e5d66a/WP%20983%20-%20Implementation%20of%20the%20Voucher%20Directive.pdf> [Kasutatud: 08.04.2022]

Value Added Tax Committee, 2019. *Working paper no 1037. Tööpaber, taxud.c.1(2022)1585400 – EN.*

Vasquez, G., 2021. An Introduction to Blockchain. *CPA Journal*, 91(6/7), pp. 52–55.

# Lisa 1.

## Dokumendianalüüsi valim

Valitud dokumendid	Analüüsitud andmed
Käibemaksuseadus (2003)	Seaduslikud alused <i>token</i> 'ite maksustamiseks.
Euroopa nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (2006)	Seaduslikud alused <i>token</i> 'ite maksustamiseks.
Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas Skatteverket versus D. H. (2015) C-264/14	Käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punkti e tõlgendamine ja mittetraditsioonilistele valuutadele kohaldumine.
Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi (2021a) kommentaaridega	Finantsteenustele kohalduva maksuvabastuse olemus, virtuaalse valuuta tehingutele maksuvabastuse kohaldumine.
Value Added Tax Committee, 2015, working paper no 892	Euroopa Kohtu otsuse <i>Hedqvist</i> kohaldumisala.
Value Added Tax Committee, 2014, working paper no 854	Võimalike virtuaalvaluutale <i>bitcoin</i> 'ile kohalduvate käibemaksusätete analüüs.
Kohtujuristi ettepanek (Kokott, 2015) kohtuasjas Skatteverket versus David Hedqvist	Käibemaksudirektiivi artikli 135 lõike 1 punkti e tõlgendamine ja mittetraditsioonilistele valuutadele kohaldumine.
Value Added Tax Committee, 2019, working paper no 983	Vautšerite käibemaksustamise põhimõtted ja <i>token</i> 'ite vautšeriks kvalifitseerumise analüüs.
Value Added Tax Committee, 2022, working paper no 1037	<i>Token</i> 'ite käibemaksustamisel olulised omadused ja <i>token</i> 'ite maksustamisega seotud probleemid.
Rahandusministeeriumi (2021b) seletuskiri ühisrahastuse ja muude investeerimisinstrumentide ning virtuaalvääringute seaduse eelnõu juurde	<i>Token</i> 'ite käibemaksustamisel olulised omadused ja väärtpaberi- <i>token</i> 'ite võimalik kvalifikatsioon.
Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb krüptovaraturge ja millega muudetakse direktiivi (EL) 2019/1937	Kasutus- <i>token</i> 'itele kohalduvad uued regulatsioonid ja tingimused, väärtpaberi- <i>token</i> 'ite mittekvalifitseerumine, <i>token</i> 'ite maksustamisega seotud probleemid.
Kohtujuristi ettepanek (Capeta, 2022) kohtuasjas Skatteverket versus DSAB Destination Stockholm AB	Vautšeriks kvalifitseerimise tingimused ja nende tõlgendused.
Euroopa Kohtu otsus KapHag ... (2003) C-442/01	Väärtpaberite emiteerimistingute käibemaksustamise põhimõtted.

Euroopa Kohtu otsus Granton Advertising ... (2014), C-461/12	Väärtpaberitega tehtavatele vahetustehingutele kohalduvate käibemaksudirektiivi sätete tõlgendamine.
Kohtujuristi ettepanek (Kokott, 2013) kohtuasjas Granton Advertising	Väärtpaberitega tehtavatele vahetustehingutele kohalduvate käibemaksudirektiivi sätete tõlgendamine.
Euroopa Kohtu otsus <i>Levob Verzekeringen and OV Bank ...</i> (2005) C-41/04	Segatarnete käibemaksustamise põhimõtted.
Euroopa Kohtu otsus <i>Everything Everywhere ...</i> (2010) C-276/09	Segatarnete käibemaksustamise põhimõtted.
Euroopa Kohtu otsus <i>Le Rayon d'Or ...</i> (2014) C-151/13	Segatarnete käibemaksustamise põhimõtted.
European Policy Department, <i>Cryptocurrencies and blockchain</i> (2018)	<i>Token</i> 'ite käibemaksustamisel tähtsad omadused, <i>token</i> 'ite maksustamisega seotud probleemid.

